

Danmark

Thomas Larsen

Trængsel i ishavet

Med deltagelse af blandt andre USA's udenrigsminister Hillary Clinton blev maj måneds topmøde i Arktisk Råd en manifestation af, at spillet om Arktis er blevet international storpolitik. Danmark er med – via Rigsfællesskabet med Grønland – og ruster sig til kampen om forekomsterne af olie og gas højt mod nord.

2011-06-09

Det blev en øjenåbner at følge mødet i Arktisk Råd i Nuuk i maj.

Med et slag rykkede udenrigsministrene fra store lande som USA, Canada og Rusland ind i den lille grønlandske by og demonstrerede med deres blotte tilstedeværelse, at meget er på spil i Arktis. Ikke et hotelværelse var til at opdrive, da politikere og embedsmænd strømmede til Nuuk efterfulgt af et ekstraordinært stort medieopbud. Et skib måtte tages i anvendelse for at skaffe plads til den amerikanske delegation, som fulgte med udenrigsminister Hillary Clinton og indenrigsminister Ken Salazar.

Alle valfartede de til topmødet i Arktisk Råd for at ruste sig til en fremtid, hvor klimaforandringerne får isen til at smelte i et omfang, så nye sejlruiter kan åbnes i sommermånederne og olieselskaber kan søge efter olie og gas.

Udsigten til, at Nordvestpassagen nord om Canada og Nordøstpassagen nord om Rusland bliver sejlbare flere måneder om året, åbner nye perspektiver for skibsfarten, som vil kunne oprette direkte ruter mellem vigtige globale markedspladser.

Men først og sidst handler spillet om Arktis om muligheden for at komme til at udvinde olie og gas. Op mod 25 pct. af klodens endnu ikke opdagede reserver anslås at ligge nord for Polarcirklen, så der er enorme kommercielle interesser på spil.

Dansk strategi på vej

På grund af Rigsfællesskabet med Grønland er Danmark med i Arktisk Råd og de kommende år vil Danmark i tæt samspil med Grønland søge at positionere sig bedst muligt for at få del i mulighederne i Arktis.

I Udenrigsministeriet har embedsmændene længe arbejdet på at formulere Rigsfællesskabets kommende Arktiske Strategi. Det er sket i stor diskretion, men i midten af maj blev et udkast lækket til pressen og offentliggjort i avisen Information.

Avisen kunne berette, at Danmark med strategien meldte sig fuldtone ind i kampen om ejendomsretten til Nordpolen:

”Kongeriget ventes at gøre krav på kontinentalsoklen ved fem områder omkring Færøerne og Grønland, heriblandt selve Nordpolen,” lød en af de centrale formuleringer i det lækkede strategiudkast, som Information kunne referere fra.

Den offentlige debat fik den danske udenrigsminister Lene Espersen til at reagere, og i en udtalelse oplyste hun, at en samlet strategi ville ligge klar i midten af juni. Hun fastslog, at der intet nyt var i Danmarks krav på Nordpolen.

- Vi følger ganske nøje de fælles internationale spilleregler, og indgiver selvfølgelig alle krav, som vi mener, at vi kan dokumentere som vores. Det samme gør i øvrigt de andre lande i Arktis. Det forventes, at Danmark vil kunne dokumentere krav på et område, der blandt andet omfatter havbunden ved Nordpolen. Men Nordpolen er ikke et mål i sig selv, udtalte ministeren.

Udenrigsministeren oplyste endvidere, at Danmark og Grønlands krav på kontinentalsokkel uden for 200 sømil ville blive forelagt for den internationale Kommission for Kontinentalsoklens Grænser senest i 2014 i overensstemmelse med FN's Havretskonvention.

- I sidste ende skal de overlappende krav i Det Arktiske Ocean løses ved forhandling mellem parterne," fastslog Espersen.

Bekymrede miljøfolk

Lækket af regeringens udkast til en arktisk strategi blev nærlæst udenfor landets grænser, men i Danmark fik ordene ikke oppositionens politikere op af stolene.

Tværtimod er der bred enighed om, at det er naturligt, at Danmark gør sine krav gældende. For det vil de øvrige aktører med sikkerhed også gøre.

Analytikeren John Nordbo fra Verdensnaturfonden (WWF) ramte derfor plet, da han i Information konstaterede, at "man går bare efter så stort et område som muligt." Med andre ord mente han, at den danske regering fulgte gammeldags købmændskab og klassisk forhandlingslogik ved at melde kraftfuldt ud i starten for at have noget at handle med senere.

Set med miljøfolkets øjne er denne udvikling imidlertid nedslående og bekymrende. I miljøorganisationerne frygter eksperterne, at det enestående dyreliv og de skrøbelige økosystemer i Arktis alt for nemt risikerer at blive ofret i jagten på råstoffer.

Greenpeaces generaldirektør, Mads Christensen, opsummerede frygten med disse ord:

- Med denne strategi melder Rigsfællesskabet sig nu for alvor ind i kapløbet om at tilrane sig mest mulig land. En visionær arktisk strategi ville i stedet være at arbejde for en fælles løsning, der sikrer, at Arktis får den beskyttelse, som både det lokale miljø og det globale klima har desperat brug for.

Mennesker frem for isbjørne

En af de danske journalister, som har fulgt spillet om Arktis tættest – med særlig vægt på Danmarks position – er studieværten og forfatteren Martin Breum fra Danmarks Radio.

Han har skrevet den roste bog "Når isen forsvinder - Danmark som stormagt i Arktis, olien i Grønland og kampen om Nordpolen". I en analyse fastslog han, at Danmark – med strategien om at inddrage Nordpolen i Rigsfællesskabet – for alvor gik ind i kampen om Arktis.

Martin Breum forudså derudover, at Danmark fremover aktivt vil forfølge en linje, som betyder, at udvindingen af olie- og gasfelterne i Grønland først og fremmest skal ske under hensyntagen til grønlænderne, og at den grønlandske regering groft sagt selv må fastlægge hvilke miljøhensyn, der bør gælde for olie- og gasudvinding.

Ifølge Martin Breum har det været en vigtig sejr for grønlænderne, som har presset på for at få sat hensynet til menneskene i Arktis over det stærke fokus på ”miljø, isbjørne og klimaforandringer”. Naturligvis vil den danske strategi lægge stærkt op til, at olie- og gasudvindingen skal ske efter de skarpeste sikkerhedsforanstaltninger, men Breum mener, at der i stigende grad vil blive lagt mere og mere vægt på Grønlands behov for økonomisk udvikling. Hvilket også flugter med de ambitiøse olieplaner, som grønlænderne er i fuld gang med at lægge i et tæt samarbejde med internationale olieselskaber.

Videnskabsmændene sættes ind

Hvordan delingen af områderne i Arktis falder ud til sin tid – og hvor store Danmark og Grønlands områder i givet fald bliver - er selvsagt uafklaret.

Som et led i bestræbelserne på at gøre de territoriale krav gældende med størst mulig vægt vil der fra dansk side blandt andet blive etableret nye ekspeditioner for at afdække det rent videnskabelige grundlag for at gøre krav på Nordpolen.

Canada, Danmark, Norge, Rusland og USA, som har grænser mod Nordpolen, er enige om, at grænsedragningen i Arktis skal afgøres af FN's Havretskonvention.

Dermed kommer objektive, videnskabelige beviser i høj grad til at afgøre, hvem der kan gøre krav på Nordpolen, og ikke spektakulære aktioner, hvor de enkelte lande planter flag på smeltende iskapper eller dybt nede i ishavet.

Den danske ekspedition skal afklare, hvilket kontinent den undersøiske bjergkæde - Lomonosovryggen - ligger i naturlig forlængelse af. Bjergkæden løber under Nordpolen og kan være i forlængelse af Grønland og Canada, men også af Rusland, og derfor følges det videnskabelige arbejde tæt i landene. Danske videnskabsmænd anfører, at Danmark umiddelbart har den fordel, at Grønland ligger tættest på Nordpolen.

Og det gør militæret også

Mens videnskabsmændene forbereder nye ekspeditioner, er militærfolket for længst gået i gang med deres form for planlægning, for de sikkerhedspolitiske strategier har i lang tid set skriften på væggen, når det gælder fremtiden i Arktis.

I en rapport fra Forsvarskommissionen fik de arktiske områder ganske sigende deres eget kapitel, og her anføres det, at Arktis vil påkalde sig stigende international opmærksomhed frem til 2025. Det fastslås endvidere, at den forventede øgede aktivitet i Arktis vil indebære, at Danmark i stigende grad skal påtage sig opgaver forbindelse med suverænitethåndhævelse, tilstedeværelse og overvågning.

Når den arktiske strategi foreligger i sin endelige udgave, vil den givet understrege behovet for et stærkere dansk militært fokus på Arktis. Danske krigsskibe patruljerer allerede i dag mere intensivt i de nordligste farvande.

Som sagt har deltagerne i Arktisk Råd forsikret hinanden om, at kommende grænsedragninger skal ske på civiliseret vis omkring et mødebord – efter internationale regelsæt – men ingen kan være i tvivl om, at spillet om Arktis er på vej ind i en mere afgørende fase med brug af både politiske markeringer, videnskabsmænd og militærfolk.

Mødet i Nuuk var forsmag på en ny tid: Der bliver snart trængsel i Ishavet.

Sverige

Eva Franchell

En region under isen

I Sverige finns ett begrepp som innebär att man inte mår riktigt bra: Man är ”under isen”. Begreppet beskriver väl situationen i Arktis våren 2011. Som nytt ordförandeland i Arktiska rådet får Sverige ägna sig åt ren krishantering.

2011-06-09

Under den arktiska isen finns vatten och land, inom några få år kan Arktis vara isfritt under sommaren. Vintertid kommer isen att bli svagare och tunnare. Under de senaste decennierna har nästan hälften av Nordpolens vinteris försvunnit. Glaciärerna fortsätter att smälta, havsnivån stiger. På grund av klimatförändringarna kommer Arktis att förändras vilket påverkar både människa och miljö.

Alla var där

Så länge packisen låg tjock var arbetet i Arktiska rådet ganska styvmoderligt behandlat. Sveriges utrikesminister Carl Bildt minns sitt första möte med rådet i Salekhard i norra Sibirien 2006: ”Det amerikanska deltagandet var på sparsam nivå och inte heller alla mina nordiska kolleger var på plats.”

Fem år senare var alla på plats när Arktiska rådet höll sitt möte i Nuuk på Grönland. Sverige tog över ordförandeskapet den tolfte maj i år och då var både USA:s utrikesminister Hillary Clinton och Rysslands Sergey Lavrov på plats. ”De arktiska utmaningarna är alltmer i centrum”, skriver Carl Bildt i en debattartikel efter mötet.

I sin artikel hänvisar han till tre avgörande framtidsfrågor för Arktis:

- Klimatförändringarna och uppvärmningen.
- Kommunikationsmöjligheterna som öppnas mellan Atlanten och Stilla Havet.
- Möjligheten till utvinning av naturresurser.

Det är intressant att han tar upp frågorna i just den ordningen. Han börjar med det minst kontroversiella, den fråga som alla länder i princip är överens om, att utsläppen av klimatförändrande ämnen måste minska. Ett svenskt initiativ i klimatarbetet är också forskningsprogrammet Arctic Change Assessment. Projektet ska analysera hur Arktis påverkas av både klimatförändringar och ökad ekonomisk aktivitet. Det ska också ta fram förslag på hur negativa effekter kan minimeras och hur Arktis resiliens (anpassningsförmåga) kan stärkas.

Viktigaste åtgärden är givetvis att minska utsläppen av koldioxid, men också av kortlivade, klimatpåverkande ämnen som sot, marknära ozon och metan. Den sistnämnda är en kraftfull växthusgas som ligger bunden i permafrosten. När tundran smälter ökar utsläppen av metan och frågan är hur man kan motverka den processen?

Klimatförändringarna, överfiskning och spridning av kemikalier påverkar också den biologiska mångfalden i Arktis. Världsnaturfonden beskriver arter som på sikt hotas: isbjörnar, vikare,

narvalar, vitvalar, valrossar, renar, fjällrävar, jaktfalkar och fjällugglor. Flera av världens rikaste fisken finns också i dessa nordliga vatten. Isbjörnarna lever till exempel på den packis som nu smälter undan, hur ska de klara de arktiska somrarna framöver?

Rikt på olja

Carl Bildt tar också upp levnadsvillkoren för de fyra miljoner människor som bor i den nordligaste regionen. Hur kan de leva kvar när jordmån, växtlighet, djurliv och hela ekosystem förändras? Jakt, fiske och turism är traditionella verksamheter som kan utvecklas. Men, konstaterar utrikesministern, regionen är också rik på naturresurser. När isarna smälter kommer allt fler fartyg att ta vägen genom Nordostpassagen året om. Det är en väg som förkortar transporter mellan Atlanten och Stilla Havet avsevärt. Men med fler sjötransporter ökar belastningen på den känsliga miljön. I Nuuk kom ministrarna överens om att öka beredskapen inför eventuella oljeutsläpp.

I Nuuk var den omdebatterade frågan om oljeutvinning givetvis också uppe på dagordningen. I sin egen text uttrycker Carl Bildt sig försiktigt: "Miljöhänsyn måste vara centrala när det gäller varje form av råvaruutvinning i denna ytterst känsliga natur." Svenska Miljöpartiets nyvalda språkrör Åsa Romson och EU-parlamentarikern Isabella Lövin reagerar starkt på Carl Bildts diplomatiska formuleringar. Rubriken på deras debattsvar är mycket tydlig: "Gå inte oljebaronernas ärenden, Carl Bildt."

Sverige ligger inte ens i Arktis, de nordligaste länen Norrbotten och Västerbotten är subarktiska, de delar delvis det arktiska klimatet, kulturen och de är samiska områden. Men trots att oljeutvinningen skulle ske långt norr om Sverige har den ändå väckt starka känslor. Delvis kan det bero på att det just är en svensk som har provocerat mest i frågan. BP:s styrelseordförande Carl-Henric Svanberg har sagt att det är nödvändigt för oljebolaget att ge sig in på djuphavsborrning – även i Arktis.

Svanberg löpte gatlopp

Med tanke på att det var samme Carl-Henric Svanberg som ledde BP under det katastrofala oljeläckaget i Mexikanska golfen för ett år sedan är det klart att hans tvärsäkra uttalande provocerar. I Mexikanska golfen borrhade man på 1 500 meters djup, det är på marginalen av vad man klarar av. När oljeriggen Deepwater Horizon exploderade innebar det inte bara att elva man fick sätta livet till. Med ett läckage på sådant djup innebar det dessutom ett oerhört komplicerat arbete med att täta läckan. I nästan tre månader pumpade 780 miljoner liter olja ut i golfen. Miljön och turistnäringen drabbades hårt och Carl-Henric Svanberg fick löpa gatlopp i den internationella pressen.

Ändå står han på ett FN-möte ett år senare och säger att det är nödvändigt att göra om samma manöver fast i de mycket känsligare vattnen uppe runt Nordpolen. Det arktiska ekosystemet är särskilt sårbart och en olyckshantering skulle vara betydligt mycket mer komplicerad i de kalla och avlägsna vattnen. Nu är det inte bara BP som djuphavsborrar, de internationella oljebolagen har ett gemensamt intresse av att få igång utvinningen av nordlig olja. En cyniker kan påstå att de tillsammans skapar sig en ny marknad: ju mer av deras olja som förbränns, desto mer smälter isen så att de får mer vatten att borra i.

Peak oil – det svarta guldets slut

Världens samlade oljetillgångar sinar och bolagen får anstränga sig alltmer för att kunna utvinna även den olja som ligger långt bort och djupt ner. Man närmar sig peak oil, det vill säga den dag då oljeproduktionen minskar för att så småningom ta slut.

Men för de arktiska staterna kan oljan givetvis innebära kortsiktiga vinster. Snarast är väl de sista oexploaterade oljefyndigheterna själva anledningen till att både USA och Ryssland plötsligen finns representerade på ett möte de normalt skulle ha struntat i.

Länderna tävlar om tillgången till Arktis och det är framför allt Ryssland, Kanada och Danmark som gör anspråk på oljan under havsbotten. Åsa Romson och Isabella Lövin konstaterar att också Kina bygger sin första isbrytare och ansöker om permanent observatörsstatus i Arktiska rådet – precis som Sydkorea och EU.

Och oljebolagen slåss om koncessionerna. Deras oljerigg följer ismältningen norrut och i deras kölvatten följer miljöorganisationen Greenpeace. Härom dagen bordade aktivister från Greenpeace en oljerigg från skotska Cairn Energy. Bolaget provborrar efter olja på just 1 500 meters djup strax utanför Nuuk på Grönland. När motsättningarna hårdnar är det få som ser samerna och inuiterna, de verkliga invånarna i Arktis. De finns visserligen representerade i det Arktiska rådet, men de saknar rösträtt.

Helena Omma som är medlem i det svenska samerådet konstaterar i samband med mötet i Nuuk: – I dag tar ursprungsbefolkningen smällen för den exploderande exploateringen av Arktis. Våra folks framtid är hotad på grund av att vår möjlighet att styra över vår egen situation är högst begränsad.

Oljebolagens historia vittnar knappast om större hänsyn till lokal befolkning. Längs kusterna i Mexikanska golfen var det fiskare och hotellägare som drabbades. Ett yttersta exempel på rovdrift hittar vi i Nigeria, där oljebolaget Shell och den nigerianska staten drivit oljepropekteringen så hårt att människor fått sätta livet till. Nigerdeltat är ödelagt och jordbruket förstört av oljespill och kemikalier. Amnesty International uppmanar regeringen i Nigeria och Shell att sanera oljeindustrin.

Nu är det Arktis tur att exploateras och ännu en lokal befolkning får svårt att hålla emot när oljebolagen slåss om de sista dropparna olja. Frågan är känslig, Carl Bildt nämner inte ens begreppet oljeutvinning i sin text. Åsa Romson driver på för ett förstärkt arktiskt samarbete för en hållbar förvaltning.

Sverige är ordförande i Arktiska rådet i två år, debatten om regionens framtid kommer att fortsätta – även långt söder om Polcirkeln.

Island

Egill Helgason

Nordpolen, Island og EU

Debatten om nordområdene går livlig på Island. Den handler om mulighetene som kan oppstå, farer man står overfor og Islands plass i verden, men nordområdene blir også brukt i dagens politiske konflikter, ofte på en noe forvirrende måte.

2011-06-09

Island er medlem av Arktisk råd sammen med USA, Canada, Russland, Norge, Danmark/Grønland, Sverige og Finland. Island har ikke kystlinje som strekker seg til Arktis. På begynnelsen av 1900-tallet var det en diskusjon om islendingene skulle gjøre krav på øya Jan Mayen langt i nord, men det ble aldri noe av. Grønlands og Norges eksklusive økonomiske soner ligger mellom Island og Arktis. Islendinger vil derfor neppe få ta direkte del i utvinningen av verdiene som eventuelt finnes der, som olje, gass og metaller. Imidlertid håper de selvsagt å få en andel av fiskekvotene i regionen – hvis anledningen byr seg. Det antas at et varmere klima kan føre til at enkelte fiskebestander flytter seg lenger nord.

Politisk kamp om nordområdene

Mye tyder på en voldsom økning i aktiviteten i Arktis i de kommende tiårene. Russere, canadiere, amerikanere og danskene på vegne av Grønland, gjør alle krav på området. Det er snakk om store rikdommer som skjuler seg der. Noe av dette bærer preg av gullgravermentalitet, og alle statene posisjonerer seg for en eventuell dragkamp om området. Det er utelukket at man vil komme til en tilsvarende løsning for Nordpolen som for Sydpolen – som ligger mye lenger fra bebodde strøk. Antarktis-traktaten blir ansett som et viktig forbilde; ifølge den skal Antarktis være et friområde for natur og vitenskap.

Det er uenighet om hvor fort denne prosessen foregår. Den islandske historieprofessoren Valur Ingimundarson er en av nasjonens fremste eksperter i internasjonale relasjoner. Han har ofte diskutert disse spørsmålene, og i en nylig artikkel i tidsskriftet *Skírnir* sier han at foreløpig er alt prat om "nordområdene" først og fremst en del av den politiske kampen. Russland plantet et flagg på bunnen av Nordishavet i 2007. Det førte til økt interesse i USA, en nasjonalistisk respons i Canada og var noe av det som ledet til en prosess mellom de fem kyststatene USA, Russland, Norge, Canada og Danmark. De har hatt møter uten å invitere Island, Sverige, Finland og representanter for urbefolkningen i nordområdene. Valur Ingimundarson peker på at Nordishavet vil være dekket av is store deler av året til tross for klimaendringene, og advarer mot kritikkløse forestillinger om materielle verdier på grunn av nye skipsleder og handelsmuligheter.

Risikoen med økt skipsfart

Össur Skarphéðinsson, Islands utenriksminister, kom derimot hjem med et annet budskap fra møtet i Arktisk råd som ble holdt i Nuuk på Grønland i mai. Dit kom uventet Hillary Clinton, USAs utenriksminister, med stort følge og viste stor interesse for denne saken. Össur, som er

utdannet biolog, sa i intervjuer etter han kom hjem, at han tror skipsledene i Nordishavet vil åpnes raskere enn tidligere antatt – forskning viser at isen forsvinner enda raskere en man regnet med. Dette betyr nye muligheter for islandingene, men også økt risiko. Det er godt mulig at det vil bli en stor trafikkøkning i Nordishavet med store lasteskip og oljetankere som seiler mellom Asia og Nord-Atlanteren. Økosystemene i nordområdene er blant de mest sårbare som finnes. Mengden av miljøgifter som allerede finnes der, er bekymringsfull. Det tar lang tid før olje blir nedbrutt i det kalde havet, og det er også vanskelig å bruke slike rensestoffer som ble brukt til å bekjempe det store oljeutslippet i Mexicogolfen.

Det har også vært en økning i passasjertrafikken der i nord, det blir hevdet at det bare er flaks at det ikke har vært ulykker i den typen skipsfart. Redningsplanene i tilfelle en slik ulykke skulle inntreffe, blir omtalt som svært mangelfulle. På møtet i Nuuk diskuterte de arktiske statene samarbeid om søk og redning i nordområdene, og de laget avtaler om håndtering av oljeutslipp. Islands utenriksminister har luftet ideen om en internasjonal redningssentral plassert på Island. Mulighetene for islandingene ligger hovedsakelig i økt skipstrafikk til Island. Kanskje vil det også bli bygget egne havner på grunn av denne trafikken. Prosjektering for en slik havn er til og med påbegynt på avsidesliggende Langanes på Nordøst-Island.

Ny "storhetstid"?

Island er, som tidligere nevnt, egentlig ikke en arktisk stat – landet er medlem i Arktisk råd, men Islands eksklusive økonomiske sone når ikke så langt nord som til Nordishavet. Saken har likevel begynt å forårsake en del spenning i det politiske liv på Island, spesielt på grunn av koblingen til Islands EU-søknad. Motstanderne av medlemskap med Björn Bjarnason, tidligere en ledende ideolog i Selvstendighetspartiet, i førersetet, mener at EU ønsker Island inn i unionen fordi landet kan sikre innflytelsen i nordområdene. Teorien er at EU på den måten kommer nærmere ressursene i regionen og kan få kontroll over trafikken som kommer der. EU har søkt om få observatørstatus i Arktisk råd, men faktum er at det er to EU-land som allerede er medlemmer: Sverige og Finland. Videre er Danmark medlem på vegne av Grønland.

Björn Bjarnason og andre har hevdet at plasseringen i Nord-Atlanteren kan styrke Islands stilling internasjonalt på ny. Den kalde krigen blir noen ganger omtalt som "storhetstiden" på Island, da kunne landet på grunn av plasseringen stille krav til stormaktene, og det stilte ofte tøffe krav i forhandlinger. Det har til og med vært leflet med tanken om at amerikanerne vil bli interessert i Island igjen på grunn av nordområdene – at Island igjen vil være i USAs interesseområde, som landet i stor grad forsvant fra da det amerikanske militæret omsider forlot landet i 2006.

Saken har blitt presentert slik at Island kan få innflytelse i nordområdene og på den måten bli knyttet til USA og også Canada, Norge, Grønland og til med Russland. Dette samarbeidet i nord blir presentert som et alternativ til EU – teorien er at det er i EUs interesse å hindre denne utviklingen, siden det selv ønsker innflytelse på Island – og i nordområdene.

Hva ønsker EU å oppnå?

Utenriksminister Össur Skarphéðinsson hevder tvert imot at det passer godt med Islands interesser i nordområdene å være medlem av EU. Össur skrev i en artikkel i avisa Frettablaðið i mai:

"Atter om islendingenes arktiske storhetsdrømmer. Situasjonen er dessverre slik at Islands stemme alene ikke gjør nevneverdig inntrykk i Arktisk råd. Andre medlemmer av rådet kan enkelt boikotte Island – som de faktisk allerede har gjort da de "glemte" å invitere Island til forberedelsemøtet i rådet. Saken er at hvis Grønlands og Norges interesser sammenfaller, og de står mot Islands interesser, vil de to statene stå side ved side mot Island. Vi har lang erfaring med nordmenns uforsonlighet og manglende fleksibilitet i slike saker. Hvem er det da som skal forsvare Islands interesser? EU-landene Danmark, Sverige og Finland? Er det ikke fare for at de tar Grønlands parti på grunn av Grønlands posisjon i forhold til EU-landet Danmark?"

EU har faktisk ingen klar nordområdepolitikk, og det er vanskelig å se at unionen har noen hemmelige planer i forbindelse med Islands medlemskap. Det som i hovedsak har vært diskutert i EU når det gjelder nordområdene, er primært miljøspørsmål. I den anledning kom Michel Rocard, tidligere statsminister i Frankrike, på besøk til Island mot slutten av fjoråret. Han er Frankrikes presidents spesialutsending i saker angående polområdene. Rocard la stor vekt på miljøspørsmål, vern mot forurensning og kontroll av skipstrafikk. Han nevnte Antarktistraktaten som han mente var forbilledlig, men presiserte også at det ikke var mulighet for noe slikt i Arktis. Det er stor fare for at grådigheten kan ta styringen – og at innvirkningen på økosystemet kan bli forferdelig.

Som i en thriller

Noe av dette er som hentet fra en politisk thriller – kineserne har en stor ambassade i Reykjavik, det blir hevdet at det er på grunn av interessen for nordområdene. Det blir fabulert om en ny union og til og med USAs tilbakekomst, og om dobbeltspill i EU, som ønsker å presse seg inn i nord. Etter finanskollapsen er Island et land der det svirrer mange ubekreftede rykter, det ligger også stor skepsis i lufta. Islendinger har en tendens til å overvurdere sin innflytelse og betydning, så det spørs om ikke Michel Rocard omtalte sakens kjerne da han påpekte at til syvende og sist ville stormaktene bestemme det meste angående fremtiden i nordområdene. "Stormaktene respekterer bare andre kjemper," sa denne veteranen.

Grønland

Steen Ulrik Johannessen

Grønland er en nøgleaktør i Arktis

Den globale opvarmning har gjort Arktis til et økonomisk og politisk særdeles hedt område, hvor den smeltende is gør ressourcerne mere tilgængelige. Grønland har allerede taget hul på mulighederne og er begyndt at udnytte dem, men det sker ikke uden massiv kritik fra miljøorganisationer.

2011-06-09

Grønland har haft en fremtrædende placering i både nationale og internationale medier på det sidste. Det skyldes ikke mindst miljøorganisationen Greenpeaces spektakulære aktioner mod olieboringer i grønlandsk farvand. Men også det historiske ministermøde i Arktisk Råd i Nuuk midt i maj har fået en del spaltepads.

Undersøgelser fra USA's geologiske undersøgelser, USGS, viser, at Grønland gemmer på en stor del af den endnu uopdagede olie og naturgas plus et righoldigt udbud af mineraler i undergrunden. De uudnyttede ressourcer repræsenterer enorme værdier, mens den globale sult efter råstoffer virker nærmest umættelig.

Grønlands medvirken i jagten på olie har fået Greenpeace til at reagere, og en af organisationens hårdeste kritikpunkter går på, at Grønland ikke er tilstrækkelig opmærksom på hvilke risici, der er forbundet med olieaktivitet i arktiske farvande. Den påstand afvises pure af den grønlandske regeringsleder, Kuupik Kleist.

- Vi bliver nødt til ligesom alle andre mennesker på den her klode at påberåbe os retten til at udvikle os. Man skal også lægge mærke til, at Greenpeace ikke kommer med nogen alternativer til, hvad man ellers skal leve af i Grønland, siger Kuupik Kleist, der ser en helt klar konflikt i forholdet til Greenpeace.

Træt af Greenpeace

Den grønlandske minister for erhverv og råstoffer, Ove Karl Berthelsen, har i flere pressemeddelelser langet ud efter miljøorganisationen, som allerede i begyndelsen af 1980'erne gjorde sig grundigt upopulære ved at aktionere mod den grønlandske sælfangst. Noget, man senere undskyldte, men da var skaden sket.

- I Grønland anser vi Greenpeaces aktioner mod olieboringer som en evig jagt på medieopmærksomhed og i den sidste ende jagt på finansielle bidrag fra den vestlige verden, skriver Ove Karl Berthelsen i en pressemeddelelse, hvor han forklarer regeringens syn på miljøorganisationens aktioner mod olieboringen.

Skotske Cairn Energy har netop indledt denne sommers boringer to steder ud for Grønlands vestkyst. Efter at selskabet fandt spor af olie under en boring sidste år, står mange internationale olieselskaber på spring for at komme til at deltage i udvindingen af den arktiske olie.

For Grønland er oliejagten en proces, der har stået på gennem 30 år, og som nu er blevet mere aktuel på grund af de ændrede klimatiske forhold i Arktis. Beslutningen om at intensivere

olieeftersforskning hører også sammen med et ønske om at opnå større økonomisk selvstændighed og uafhængighed af Danmark.

Danmark har fortsat indflydelse

Grønland er ligesom Færøerne i rigsfællesskab med Danmark, og udenrigspolitikken styres fortsat fra København. I 1979 fik Grønland hjemmestyre med successiv hjemtagelse af sagsområder, og nu 30 år efter har Grønland fået selvstyre med endnu større uafhængighed. Men indflydelsen fra Danmark er der endnu.

Hvis det på den anden side ikke havde været for Grønland og Rigsfællesskabet, så havde Danmark ikke haft nogen indflydelse i Arktis. Den større grønlandske selvstændighed betyder da også, at Rigsfællesskabets kommende Arktiske Strategi er blevet til i et tæt samarbejde med selvstyret i Grønland.

Som det ser ud i dag er Grønland alt for økonomisk sårbar. 40 procent af budgettet er bloktilskud fra Danmark og hovedparten af de øvrige indtægter er baseret på ét erhverv, fiskeri. Grønland er også parat til anden industri i form af mineraludvinding og levering af vandkraft til et stort aluminiumsmelteværk.

De grønlandske politikere er helt på det rene med, at landet slet ikke har kapacitet til at håndtere disse projekter alene. Her er man nødt til at alliere sig med virksomheder og regeringer, som har den fornødne ekspertise. I den sidste ende er formålet at give Grønlands befolkning flere og bedre muligheder.

Passer godt på miljøet

- Vi er her ikke for at ødelægge det miljø, vi lever af. Vi skal være ansvarsbevidste og beskytte jorden. Vi anser ikke udvikling og miljøbeskyttelse for at være to modstridende mål. Udfordringen for os her i Arktis er at forene modstridende mål med supplerende løsninger, sagde Kuupik Kleist på Arktisk Råds møde i Nuuk.

Den grønlandske regering mener, at der skal gøres alt for at undgå katastrofer og ulykker. Samtidig er man fuldstændig klar over, at menneskelige aktiviteter repræsenterer en risiko, hvorfor det er nødvendigt at forberede sig på den værste tænkelige situation.

Grønland foreslog endvidere på Arktisk Råds, at der etableres en international fond, delvist finansieret af olieselskaberne, til at betale for oprydning efter en mulig forurening fra offshore efterforskning og udnyttelse. Det er nu op til det svenske formandskab af Arktisk Råd at få en sådan aftale på plads.

På Grønlands vegne havde Kuupik Kleist også en anden pointe:

- Selv om fokus på naturvidenskaben absolut giver mening for vores politiske tankegang og strategiske planlægning, så er der endnu et vigtigt aspekt. Arktis handler ikke altid kun om isbjørne og is. Det, der oftest mangler i drøftelserne, er den menneskelige situation i Arktis og de forhold, hvorunder vi lever.

Med andre ord er Grønland af den opfattelse, at det er relativt enkelt for folk, der bor langt fra polarområderne, at prioritere isbjørnene højere end de mennesker, der bor i Arktis. Sagen er selvfølgelig sat på spidsen, men det gør ikke diskussionen mindre væsentlig og mindre relevant.

Risikoen øger med ny sejlruiter

Mange turister drømmer om at opleve steder, hvor ingen eller kun få har været før dem. De betragter Arktis som et vældig eksotisk rejsemål. Flere rederier, hvis krydstogtskibe sejler længere og længere nordover i ukendte farvande, gennemfører nu disse ikke ufarlige drømmerejser.

Konsekvenserne af klimaforandringerne er en stadig tyndere havis i Det Arktiske Ocean, som giver mulighed for nye kommercielle skibsruter mellem Europa og Asien. Begge former for sejlads øger risikoen for en forureningskatastrofe eller endnu værre, tab af menneskeliv i tilfælde af forlis.

I realiteten er det derfor nok mere af symbolsk værdi, at der blev skrevet under på en aftale om fælles eftersøgning og redning fra luften og søværts. Den såkaldte SAR-aftale om at komme hinanden til hjælp er ganske vist den første bindende, juridiske aftale mellem de otte medlemslande i Arktisk Råds 15-årige historie. Men i betragtning af forholdene i Arktis og størrelsen på det område, som skal overvåges, er der langt igen før man kan få et optimalt system på plads.

Mens Arktisk Råd tog et historisk skridt fremad på det 7. ministermøde i Nuuk mod at blive et politisk besluttende organ, så er Danmark-Grønland også i dets egenskab af kyststat ud til Det Arktiske Ocean med i spillet om Nordpolen. Kravet skal forelægges Kommissionen for Kontinentalsklens Grænser inden 2014.

Fra tidligere at have ligget i et isoleret og utilgængeligt område af kloden har Grønland som følge af klimaforandringerne og den smeltende is fået en overordentlig central position – ikke bare geografisk, men også som leverandør af råstoffer til industrien og som spisekammer for jordens befolkning.

Finland

Markku Heikkilä

Den arktiska frågan står och stampar efter valet, precis som allt annat

För två år sedan fick Finlands utrikesminister Alexander Stubb ett arktiskt uppvaknande vid Arktiska rådets utrikesministermöte i Tromsö. Efter det inledde Finland en stark utrikespolitisk invasion mot norr. Men när de övriga ländernas arktiska utrikesministrar samlades i Nuuk nu i maj stannade Stubb hemma. Efter valet i april har all politik i Finland varit som förlamad, inklusive den arktiska politiken.

2011-06-09

När den här artikeln skrivs har försöket att bilda en ny regering precis havererat. Samma skådespel har upprepat sig dag efter dag under två veckors tid: regeringsförhandlingarna från de sex partierna har förtegnat gått upp för trapporna och in i Ständerhuset i Helsingfors på morgonen och lika förtegnat kommit ut därifrån sent på kvällen. Att komma överens om ett regeringsprogram var ovanligt svårt då det knappt fanns någonting som förenade de deltagande partierna – förutom att det sågs som den enda möjliga konstellationen för att få till en bred majoritetsregering utan valets stora vinnare Sannfinländarna och stora förlorare Centern.

I början av juni havererade det försöket. Det största partiet Samlingspartiet och partierna till vänster, Socialdemokraterna och Vänsterförbundet, kunde inte komma överens om skatterna, och Samlingspartiets ordförande Jyrki Katainen som samlar ihop regeringen tog bort vänstern från förhandlingarna. Precis efter det var det ingen som visste vad som händer härnäst.

När Analys Norden kommer ut kanske förhandlingarna fortsätter i en annan riktning. Det som är uppenbart är att bildandet av Finlands nya regering kommer att fortsätta långt in i juni. Med andra ord står Finland just nu inför en ovanlig inrikespolitisk kris, och allt eftersom tiden går har man i allt högre grad börjat tala om ett möjligt nyval. Efter valet i april har ingenting gått enligt det vanliga manuset.

Sannfinländarnas valseger var enorm historiskt sett och enligt de flesta borde partiet ha varit med i regeringen för att ta ansvar. Men Sannfinländarnas inställning till att stödja krisländerna i euroområdet är så fullkomligt negativt att det inte gick att sammanjämka med de övriga partiernas inställning i frågan. Sannfinländarnas ordförande Timo Soini gav själv beskedet att han förblir i opposition, vilket var en lättnad för de andra. På så sätt behövde de inte aktivt avvisa valets stora vinnare.

Nu i början av juni är dock alla möjligheter återigen öppna, och politikerna har dragit sig tillbaka för några dagars paus för att tänka och få andrum. Eftersom vi inte hinner redogöra för den nya situationen i detta nummer av Analys Norden kan jag bara rekommendera er att följa de dagliga nyheterna från Finland.

Varierande intresse för Arktis

Även om man inte i skrivande stund har några kunskaper om den nya regeringens sammansättning och ännu mindre dess mål får man anta att Finlands växande intresse för den arktiska regionen fortsätter. Det är en fråga som aldrig tidigare har varit partipolitiskt färgad, och den administrativa kontinuiteten har tryggats. En bred arktisk delegation har inrättats i Finland under Statsrådet, som förenar olika aktörer och fortsätter att leva vidare oavsett regering.

Trots detta finns det även andra faktorer som har betydelse. Utrikesminister Alexander Stubb har varit personligen intresserad av den arktiska politiken och tagit initiativ på området, vilket har satt fart på utvecklingen både inom utrikesministeriet och andra ministerier. Om Stubb fortsätter som minister kommer hans arktiska intresse troligtvis också att fortsätta. Om någon annan blir utrikesminister återstår det att se hur situationen utvecklas.

En gång i tiden var Finland mycket initiativkraftigt när det gäller den arktiska politiken. Michail Gorbatsjovs historiska tal i Murmansk år 1987 markerade på ett sätt en slutpunkt för kalla kriget i den arktiska regionen. Finland tog tillfället i akt och började driva frågan om att inleda ett arktiskt miljösamarbete. Det ledde till regionens första gemensamma ministermöte 1991 och denna process, den så kallade Rovaniemi-processen, ledde i sin tur till grundandet av det breda Arktiska rådet.

Samarbetet i Barentsregionen inleddes på Norges initiativ 1993, men Finland drev redan från början frågan om en utvidgning av det geografiska området för samarbetet så att Karelska republiken i Ryssland och Uleåborgs län i Finland kom med. Europeiska unionens nordliga dimension började utvecklas 1997 på dåvarande statsminister Paavo Lipponens initiativ och 2001 grundades nätverket för arktiska universitet och högskolor i Rovaniemi (University of the Arctic).

Finland drar in EU i den arktiska regionen

Mot slutet av 2000-talet är emellertid den enda förändring som skett i politiken i Finlands arktiska område och Barentsregionen att man sköter de obligatoriska rutinerna. Det arktiska fönstret inom den nordliga dimensionen har hela tiden varit väldigt förtäckt.

Skiftet i inställningen i Finland skedde för ett par år sedan, vid samma tid som det internationella intresset för den arktiska regionen började öka kraftigt. Globaliseringen, klimatförändringarna, nya transportvägar samt kombinationen av efterfrågan på energireserver och råvaror har fått blickarna att vändas mot norr överallt. Även i Finland började man inse att internationella intressen stod på spel och att Finland på riktigt kan vara en arktisk aktör. Finlands arktiska strategi offentliggjordes sommaren 2010.

Efter att ha förlorat Petsamo till Sovjetunionen i kriget har Finland inte haft någon arktisk kustlinje.

Det innebär att Finland inte har någon plats i de diskussioner som gäller de arktiska havsområdena och förvaltningen av resurserna där. Å andra sidan har Finland inte heller några egna nationella intressen att försvara i området, vilket försätter landet i ett slags neutral förmedlarposition.

På de premisserna har Finland försökt stärka Arktiska rådet, som alla länder i regionen är med i. Finlands starka strävan har varit att få med EU-kommissionen i rådet som ständig observatör, men på mötet i Nuuk lyckades man inte med detta. I samma paket ingår även andra aktörers intresse av att bli observatörer, som exempelvis Kina, och denna fråga har varit förvånansvärt svår att lösa.

EU är redan närvarande i det arktiska området, i Lappland och Norrbotten, och kommissionen är grundande medlem i Barents euroarktiska råd. Trots detta har den så efterlängtdade rollen som

observatör inte öppnats för EU. Situationen har vänts upp och ner: för ett tiotal år sedan skulle EU lätt ha kommit med i Arktiska rådet och Finland försökte också att få med EU, men på den tiden fanns det inget intresse för det från kommissionens sida.

Ett av Finlands mål är att etablera ett arktiskt informationscenter för EU i Rovaniemi i anslutning till Arktiska centret vid Lapplands universitet. Bakom detta initiativ har man samlat ett samarbetsnätverk av europeiska forskningsinstitut, men hittills har inte EU-kommissionen tydligt tagit ställning till frågan och inga beslut har fattats.

Stubb försökte med arktiskt toppmöte

Förra sommaren gick Alexander Stubb ut med att man skulle arrangera det första toppmötet mellan de arktiska länderna i Rovaniemi. Initiativet finns fortfarande kvar, men ingenting har ännu blivit bestämt. USA:s och Rysslands utrikesministrars närvaro på Arktiska rådets möte i Nuuk hade gett tillfälle till korridoriskussioner, men på grund av situationen med regeringsbildandet i Finland kunde inte Stubb närvara och Finland representerades av utrikesministeriets tjänstemannaledning. Även om Finland inte har någon arktisk kustlinje har landet kunskaper om och intressen i sjöfarten. Det behövs ju dessutom nya transportvägar till och från alla de nya gruvor som håller på att öppnas norrut. Allt detta gör att det finska näringslivets intresse för den arktiska regionen med säkerhet upprätthålls. Aktiviteten med att rita in olika nya bansträckningar mot Skibotn och Kirkenes i Norge och Kantalahti i Ryssland på kartorna är i full gång och ett övergripande mål är att förbättra tillgängligheten mot Ishavet. Inga av dessa gigantiska transportplaner är emellertid ens i närheten av att genomföras konkret.

En undanlidande regering lade grunden till Finlands starka arktiska politik. Det finns dock inga garantier för att den kommer att fortsätta innan den nya regeringen börjar bekänna färg i form av handling och politisk inriktning.

Norge

Aslak Bonde

Til verden – via arktis

Er det én ting norske utenrikspolitikere er opptatt av, så er det å få tilgang til de store aktørene i verdenspolitikken. Tidligere ble fredsmegling brukt som et redskap for å gjøre seg interessant blant annet i USA og EU – nå blir jobbingen med Arktis mer og mer verdifull. Svalbard er blitt Norges mest internasjonalserte lokalsamfunn, og når Arktisk Råd får sekretariat i Tromsø flytter storpolitikken enda litt nærmere.

2011-06-09

Da Regjeringen utformet sin nordområdepolitikk for seks år siden, var det ressurser, klima, sikkerhetspolitikk og regionalpolitikk som sto i fokus. De varslede temperaturøkningene ville både føre til at det ble mulig å lete etter olje og gass i nye områder, og de ville gjøre det mulig med regulær skipstrafikk i nord-øst passasjen. Dette igjen ville gjøre nordområdene så attraktive at det ble nødvendig å tenke igjennom sikkerhetspolitikken på nytt. Dessuten kunne det gi rom for nye arbeidsplasser og ny bosetning.

Siden den gang har disse begrunnelsene styrket seg. I fjor sommer gikk det for første gang regulær malmtransport fra Kina og nord for Russland til Kirkenes. Tidligere i vinter gjorde Statoil det klart at de har funnet relativt store utvinnbare olje og gassressurser i et nytt oljefelt nord for dagens nordligste gassfelt – nemlig Snøhvit. Fossil-optimismen i Nord-Norge er stor – spesielt fordi løsningen av den 40 år gamle grensetvisten mellom Norge og Russland har gjort det mulig å lete etter olje og gass i store nye områder. Dersom man gjør store funn der, vil det kunne bli grunnlag for å lage en ny olje- og gasshovedstad i nord, og da kan man kanskje også jobbe opp mot de russiske feltene.

På det sikkerhetspolitiske området har man ikke sett særlige endringer i forsvarspolitikken, men det må avgjøres om det har vært et stort steg at Norge ikke lenger har noen diskusjoner om territorium med vår store nabo i øst. Det er også av stor viktighet at norske forvaltningsregimer i og utenfor Svalbard ser ut til å bli fullt ut respektert i verdenssamfunnet, selv om det fortsatt gjenstår mye formell uenighet. Fiskevernsonen rundt Svalbard blir fortsatt ikke anerkjent av andre enn Finland, men den blir respektert av alle land.

Clinton på Grønland

For Norge er det ingenting som er viktigere enn uomstridte regelverk i Arktis. En liten nasjon vil alltid stå i fare for å bli presset av store naboer der hvor det ikke er internasjonalt anerkjente regler. Derfor er arbeidet i Arktisk Råd så viktig for Norge. Det er en arena hvor det er mulig å skape felles forståelse for regelutviklingen for hele Arktis, og hvor det er mulig å trekke felles erfaringer om behovene. Den første bindende avtalen i regi av Arktisk Råd ble undertegnet i vår, og det er ganske symptomatisk at den dreier seg om felles redningstjeneste i arktiske strøk. Det er de praktiske og følbare problemene som håndteres først.

For Norge var det nok like viktig at Arktisk Råd bestemte seg for å opprette et fast sekretariat, og at det skal ha sete i Tromsø. Noen nye arbeidsplasser i nord er verdt å ta med seg, men det viktigste er kompetansen og interessen som kommer med et sekretariat. Tromsø vil bli et enda mer attraktivt sted å komme til for alle som er opptatt av de arktiske områdene.

Vi gjør oss selv interessante for utenverdenen, og det er et viktig norsk anliggende. Hvor interessert USA og EU skulle bli i Arktisk Råd kunne neppe Regjeringen vite da den utformet sin nordområde-politikk. Hadde den visst det, ville det ganske sikkert ha kommet inn som en egen begrunnelse; at Norge via sin Arktis-politikk ville få tilgang til både Kina, USA og EU. Når USAs utenriksminister, Hillary Clinton, selv har valgt å komme til de to siste ministermøtene i Arktisk Råd, betyr det ikke bare at de nordiske utenriksministrene får en ekstra sjanse til å bli kjent med henne. Det betyr også at den enorme amerikanske utenriksadministrasjonen får et signal om hva den skal være opptatt av. Arktisk kommer høyere opp på den amerikanske dagsorden.

Utenriksminister Jonas Gahr Støre beskriver selv hvordan Arktisk Råd har gått fra å være en organisasjon svært få var opptatt av til å bli et råd som sliter med å administrere køen av beilere. Kina, Japan, Italia, Sør-Korea og EU har alle meldt fornyet interesse for arbeidet i Arktis. Mange av dem ønsker observatør-status i Rådet. Alle vet at Norge er en sentral aktør i det Arktiske samarbeidet, derfor ønsker de også å snakke med Norge. En ønskesituasjon for et lite land i verden!

Internasjonale Svalbard

De store landene ønsker ikke bare å snakke med Norge, de vil forske også. Ikke på fastlands-Norge, men på Svalbard der det med årene er bygget opp relativt store forskningsstasjoner. Avstanden til nordpolen er kortere derfra enn fra noen andre faste bebyggelser. Det er ideelle forhold for å studere både himmel, hav og grunn fra annerledes ståsteder. Kina har for lenge siden opprettet sin egen forskningsstasjon – i fjor hadde de flere enn 900 forskningsdøgn der. Indias forskningsminister var på besøk i fjor sommer, og alle de store europeiske nasjonene har vært der lenge.

Konsekvensene for Svalbard er mange. Én ting er at lokalsamfunnet blir internasjonalt – spesielt i Ny Ålesund der det meste av forskningen pågår. Enda viktigere er det at næringsgrunlaget for Svalbard blir bredere. Frem til de to siste tiårene har det vært gruvedrift som har begrunnet Norges tilstedeværelse på Svalbard. Selv om det ikke har vært spesielt lønnsomt eller miljøvennlig å hente opp kull fra gruvene, har vi holdt på med det.

Årsaken er Svalbards spesielle folkerettslige status. I Svalbard-traktaten heter det at øygruppen skal være åpen for alle dem som vil drive næringsvirksomhet – uavhengig av nasjonalitet. Statusen som norsk innebærer at det er Norge som er juridisk sjef, men nordmenn har ikke større rettigheter til å drive næringsvirksomhet enn andre nasjonaliteter. Hvis det ikke hadde vært for det at vi har etablert virksomhet der. Har man først satt i gang med noe, har man rett til å fortsette, med en gang virksomheten tar slutt, vil det i prinsippet kunne bli åpent for andre som ønsker å etablere seg på Svalbard.

I praksis har ikke dette juridiske arrangementet hatt betydning fordi den internasjonale interessen for Svalbard har vært liten. Men det kan endre seg ettersom de Arktiske områdene blir mer åpne og interessante for stormaktene. I en slik situasjon er det viktig for Norge at man har tilrettelagt for en næringsvirksomhet som er internasjonal under norsk kontroll. Jo viktigere Svalbard blir

som forskningssted, jo lettere blir det også å få aksept i alle land for at øygruppen skal fortsette å være et sted for fri og internasjonal forskning.

Norge på hodet

Svalbard har kalde og mørke vintere, og det er ikke et sted der det ligger til rette for stor befolkningsøkning – det gjør det imidlertid i Nord-Norge. Vintrene er ganske mørke der også, men det bor fortsatt folk i de fleste fiskevær, og det er en fire-fem regionalsentre som er så store at de tiltrekker seg arbeidskraft. Dersom man finner olje og gass, eller andre verdifulle mineraler på Finnmarksvidda, kan det bli slik de største Nord-Norge-entusiastene håper – at kartet blir snudd på hodet.

I Nord-Norge, og blant de ivrigste forkjemperne for nordområde-politikk er det nemlig vanlig å vise frem verden sett fra nordpolen. Da blir plutselig kysten mellom Tromsø og Kirkenes verdens sentrum, og nord-øst-passasjen blir hovedkorridoren for transport mellom Asia og Europa. Det igjen fører til mer bosetting og sterkere lokalsamfunn. Det kan til og med bli grunnlag for jernbane mellom Kirkenes og Murmansk.

Dette perspektivet er spesielt spennende fordi befolkningsøkningen i Norge nå er større enn alle prognoser skulle tilsi. I de nærmeste tiårene blir vi så mange nye nordmenn at det vil kunne gi grunnlag for befolkningsvekst alle de steder der det er arbeidsplasser. I nord ville det også føre til at andelen offentlig ansatte ble litt lavere – noe som ville gjøre regionen enda mer bærekraftig.

Dette er vyer som regjeringen dro frem da den lagde sin nordområde-strategi, men det var strengt tatt ikke så mange som trodde på dem for seks år siden. Nå er troen større.

Åpningen og gjenoppdagingen av Arktis kan snu en utvikling som har gått over. Kartet kan virkelig bli snudd på hodet.

Andrew Willis - EU Observer

The eyes of the EU remain fixed on Arctic skies, despite setbacks

EU officials are maintaining the pressure for a coherent Arctic policy, with the negative effects of climate change and the region's abundant natural resources continuing to attract international attention. But Europe's drive for influence in the north has suffered a number of recent setbacks, with the bloc still searching for a way to make its voice heard.

2011-06-09

Niels Berthelsen is the captain of a small touristic boat that takes visitors to the Greenlandic capital of Nuuk up the nearby Godthabs fiord, weaving between blue icebergs, seals and humpback whales, en route to see the fiord's slowly retreating glacier.

Along the way, a small number of onshore containers mark the spot where iron from the yet-to-be-developed Isua Project will be loaded onto ships next summer when mining is expected to get underway.

- We couldn't see the iron before because it was covered in ice, says Berthelsen, underlining why a growing list of international actors are paying increasing attention to Greenland and the Arctic region in general.

Scientists say climate change is having a much faster effect in the region than in other parts of the globe, with melting ice threatening a host of endemic wildlife such as the iconic polar bear, but also opening up new opportunities for the world's increasingly resource-hungry human population. The European Union is among the list of actors vying to secure influence in the region, but efforts to formulate a coherent strategy have not been smooth.

The Union's bid to gain 'observer status' within the increasingly influential Arctic Council suffered a setback in May, with a new set of criteria meaning applicants may now have to wait a further two years before being accepted or rejected.

Adding to the bitter pill, a legally binding agreement on maritime search and rescue, plus the attendance of US foreign secretary Hillary Clinton at the council's May meeting in Nuuk served to underline the forum's growing decision-making role in the region.

At the same time, the publication of a key European Commission policy paper on the Arctic has been kicked back several months to this autumn, while the European external action service (EEAS) is still finding its feet among the other Brussels-based institutions.

The Arctic region is among the topics to be covered by the EU's new diplomatic corps in the future, but privately officials concede the new body is still primarily focused on internal capacity building.

The European Parliament

Conscious that climate change is rapidly taking its toll on the Arctic, MEPs adopted a report in December that underlined the need for a coherent policy towards the region, despite the EU's lack of an Arctic coastline.

Drafted by German centre-right MEP Michael Gahler, the document noted: "Europe does not only bear a certain responsibility, being one of the main contributors to pollution and green house gas emissions, but also has a particular interest in the Arctic."

- It will have to deal with the consequences of the changes taking place there, from environmental and climate change issues to the geopolitics of shipping routes and security of supply of resources. The document continued that as a "frontrunner in research and in environmental and climate change policies", the EU has an important role in fighting climate change, while it can ill afford to ignore the Arctic's increasingly-accessible supply of oil and gas, minerals and fish stocks.

But progress could be better feel a number of Gahler's colleagues, with the EU at times suffering from a negative image in Arctic states, not least because of the bloc's recent ban on seal product imports.

- We were well on route to developing a coherent Arctic Policy but it is very disappointing that the commission has delayed its communication on the subject, says Liberal MEP Diana Wallis, parliament's vice-president with responsibility for the Arctic.

- There are people waiting to work in an EU-Arctic information office, but the commission doesn't seem capable of answering questions about how it will operate and be funded.

Other channels

Proposed by Finland, the information office is one of the issues to be addressed in the commission's forthcoming communication.

It is seen as one way to improve the flow of information between Brussels decision-makers and leading figures in the Arctic, although a number of other channels also exist.

Among them is the Nordic Council of Ministers, an intergovernmental body established in 1971, counting Denmark, Finland, Iceland, Sweden and Norway amongst its members.

The autonomous territories of Greenland, the Faroe Islands and Aland also play an increasingly active role in the alliance.

- The Nordic Council of Ministers has been helpful at facilitating meetings in the past, its another way the EU can relate to the more European parts of the Arctic, says Wallis.

- At the same time, there is this incredible meeting of powers within the Arctic Council, including the US and Russia. It is a shame if the EU can not talk to these states.

Steffen Weber, secretary general of the EU-ARCTIC-Forum, a cross-party platform for Arctic discussion within the European Parliament, largely agrees.

- The Nordic Council has played a key role in the past. But it also includes states outside the EU which is a limiting factor, he says.

Right to develop

Meanwhile, development in the Arctic continues to push ahead, with Greenlandic politicians among those stressing their right to exploit the region's natural resources that include rare earths.

Recently drawn to international attention following a series of Chinese export restrictions, rare earths are key components in many electrical products, with a recent EU raw materials communication stressing the need to secure security of supply.

For her part, Pauline, a retired school-teacher who now runs a B&B in Nuuk, rejects any notion that Greenlandic development should be restricted in a bid to prevent further environmental decline. After a period of struggling to find a job, her daughter recently received a work cooking for the team preparing the Isua Project iron mine up the Godthabs fiord.

- We didn't create climate change, it came from outside," she says.

- Our island has a well-developed renewable energy sector, and good jobs are key if we are to prevent young Greenlanders from emigrating."

The message has not gone unnoticed in Brussels, where policymakers are quick to stress their support for indigenous Arctic populations and their right to develop. But whether Arctic states are willing to afford EU institutions a greater say in the affairs of their region remains to be seen however.